

Noorte haridusvalikud

Votele Veldre

Noored formaalharidussüsteemis
Noorte haridusvalikud pärast põhihariduse omandamist
Noorte haridusvalikud pärast keskhariduse omandamist

Noorte haridusvalikud

Vootele Veldre

Vanasõna "Mida Juku ei õpi, seda Juhan ei tea" on tõenäoliselt kõik kunagised või praegused koolijätsid kuulnud. Käesolev peatükk keskendub sellele, milliste teadmiste-oskuste omandamise kasuks otsustavad noored praegu. Peatüki esimene osa annab ülevaate noortest formaalharidussüsteemis 2008/2009. õppeaastal. Teises osas kirjeldatakse noorte haridusvalikuid pärast põhihariduse omandamist ja peatüki kolmandas osas analüüsitakse keskharidusjärgseid eelistusi omandatava hariduse osas.

I NOORED FORMAALHARIDUSSÜSTEEMIS

Eesti formaalharidussüsteemis (üld-, kutse- ja kõrghariduse omandamist võimaldavates õppeasutustes) 2008/2009. õppeaasta alguses õppinud 250 000-pealisest õppurkonnast moodustasid kuni 26-aastased 90,5%, sealhulgas üldhariduskoolides õppijaist 99,5%, kutsehariduse omandajatest 86,7% ning üliõpilaskonnast 71,5%. 7–26-aastaste hariduselust 2008/2009. õppeaastal annab läbilõikelise ülevaate joonis 1. Kõrgeimad noorte õppimismäär¹ on vanusevahemikus 7–16 eluaastat, selles vanuses noorte koolikohustus on seadusesse kirjutatud. Rohkem kui kolmandik noortest lõpetas 2008. a haridustee kesk- ja/või kutsehariduse omandamisega, olles siis tüüpiliselt 19-aastane. 40% keskhariduse ni jõudnuist siirdub lõpetamise järel kõrgharidust omandama, täiendav kümmekond protsenti aga omandama kutseharidust keskhariduse baasil. 26-aastastest on formaalharidussüsteemis haridust omandamas veel 13,8%.

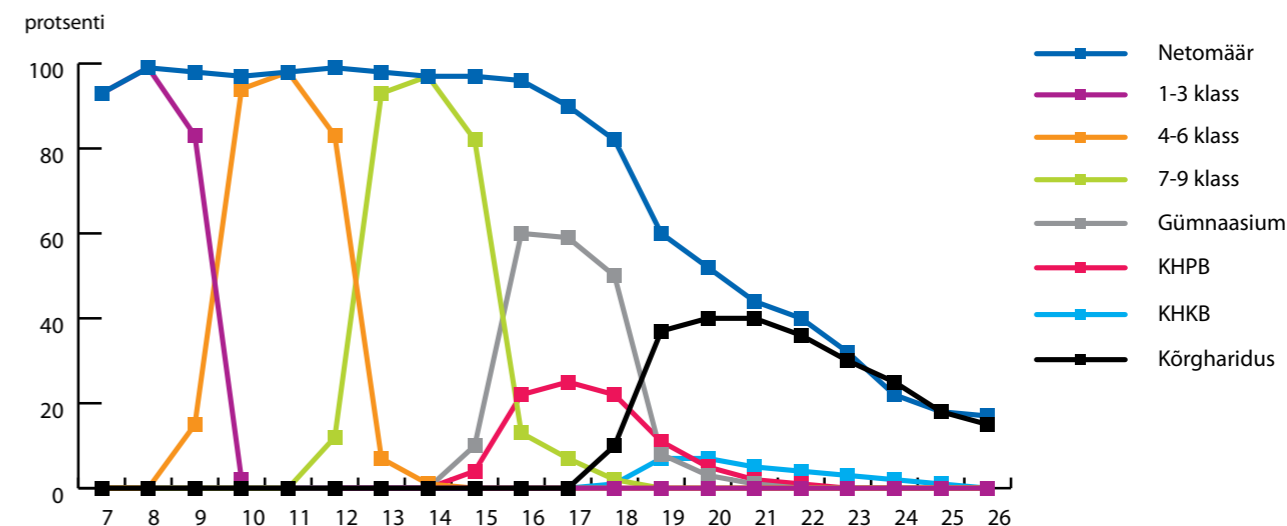
Põihariduse omandamine on pärast 1990-ndaid, mil selle tasemeni jõudis vaid ca 80% vastavast vanuserühmast (vt nt Heinlo 1998), oluliselt paranenud. Seadusega sätestatud minimaalse haridustasemeni jõuab täna sarnaselt 1980-ndate lõpu ja 1990-ndate algusaastatega üle 90% eagrupid (vt ka joonis 2). Peamise soodustava tegurina võib siin näha efektiivsemat ja paindlikumat

haridussüsteemi. Õppureil võimaldab tõenäoliselt põhikooli lõputunnistuse ni jõuda 2005. a kasutusele tulnud pikendatud õppeaeg, sarnaselt toimib ka öhtu- ja kaugõppe senisest levinum rakendamine tavakoolides, mis kahandab väljalangemist näiteks raseduse korral, tööle siirdumisel või ka nt edasjõudmatuse sil-diga tähistatavali juhtudel. Lisaks on arvuka 1980-ndate teises pooles sündinud sünnikohordi põhikooliastmest nõ väljakasvamise tõttu märgatavalt langema hakanud klassikomplektide keskmine suurus, mis muudab õppetöö ni õpilastele kui ka õpetajatele sõbralikumaks ja tulemusrikkamaks. Hoolimata mitmete koolide liitmisest ja sulgemisest on nt 9. klassi klassikomplekti keskmine suurus langenud 22,3-lt 2003. a 18,2-le 2008. a, Harjuma koolides 25,7-lt 21,5-ni.

Viimase kümne aasta jooksul on põhikooliastmes oluliselt paranenud just poiste edasijõudmine. Kui esimesse klassi astumisel on poiste ja tüdrukute õppimismäärad vanuserühmas alati ligilähedased olnud, siis põhikooli lõpetamise määrad on taasiseseisvumisest alates püsunud noormeeste kahjuks, aastatuhandeva-hetusel kasvas erinevus poiste ja tüdrukute lõpetamise määrade vahel peaaegu 10 protsendipunktiliseks. Kuigi jätkuvalt on pois-tel suurem tõenäosus istuma jääda ning ka õpingud katkevad

¹ Õppimise kogumäär on arvatatud kooliaasta alguse õpilaste arvude ja 1. septembri arvestusliku rahvaarvu põhjal.

Joonis 1. 7–26-aastaste õppimismäärad vanuseti ja õppetasemeti 2008/2009. õppeaasta alguses

Märkus: KHPB-kutseharidus põhihariduse baasil, KHKB-kutseharidus keskhariduse baasil
Allikas: Statistikaamet, autori arvutused

neil sagedamini, viitavad poiste ja tüdrukute faktiliselt identsed põhikooli lõpetamise määrad² 2008. a (vastavalt 96,3 ja 96,4), et haridussüsteemis on toimunud teatav murrang.

Noortel, kes ei ole põhihariduse ni jõudnud, ning teistelgi, kes kolmeaastaseid või kauem kestvaid õpinguid kutsekoolis pikaks peavad, on alates 2006. aastast võimalik asuda õppima põhihariduse ni lõpetanud lühikeste kutseõppekavade alusel, mis poole- kuni

kaheaastase kestusega annavad ettevalmistuse oskustöölise na tööturule siirdumiseks. 2007/2008. õppeaastal lõpetas põhihariduse ni lõpetanud kutseõppekavade järgi 72 noormeest vanuses 17–26 eluaastat, ca pool neist tislari või keevitajana ning kolm 17–19-aastast neidu kokana.³ 2008/2009. õppeaasta alguses õppis neil õppekavade alusel edasi 158 kuni 26-aastast noormeest ning 30 neidu.⁴

II NOORTE HARIDUSVALIKUD PÄRAST PÕIHARIDUSE OMANDAMIST

Põihariduse omandamise järel on noored oma elu ühe olulisima valiku ees: kas jätkata gümnaasiumiastmes või minna kohe kutsekooli elukutset omandama? Otsus õpinguid mitte jätkata on enamjaolt tingitud noore madalast akadeemilisest võimekusest, halvast tervislikust seisundist kuid ka vaesusest. Akadeemilise võimekuse kesktes üldharidussüsteemis kasutusel olevad hin-

damispraktikad kahandavad madala akadeemilise võimekusega noorte soovi tasemehariduse omandamist jätkata, kuna noort, kelle võimed seatud kriteeriumitele ei vasta, karistatakse süstemaatiliselt negatiivsete hinnetega. Heal juhul jõuab ta enne tema seisukohalt ebasõbralikust haridussüsteemist väljalangemist omandada põhihariduse, halvemal juhul katkeb haridustee

² Lõpetamise kogumäär on arvatatud õppeaastal lõpetanud kuni 26-aastaste õppurite arvu ja antud õppetaseme lõpetamisel tüüpilisima vanuserühma õppeaasta lõpu-aasta aastakeskmise rahvaarvu põhjal. Põhikool lõpetatakse enamasti 16-aastaselt, keskhariduse ja põhiharidusel baseeruv kutseharidus omandatakse 19-aastaselt, keskharidusel baseeruv kutseharidus 21-aastaselt, kõrghariduse I astme lõpetamisel on tüüpilisimad vanused 22 ja 23 eluaastat ning sel juhul on määr arvatatud viimati nimetatud vanustes isikute keskmise aastakeskmise rahvaarvu põhjal.

³ Kokku lõpetas Eesti Hariduse Infosüsteemi andmetel kutseõppe 2008. a 5848 kuni 26-aastast noort (toim)

⁴ 2008/2009. õppeaastal õppis Eesti Hariduse Infosüsteemi andmetel põhihariduse ni lõpetanud kutseõppe õppekavadel kokku 212 noort ja kokku oli kutseõppes 23557 kuni 26-aastast noort (toim)

varem. Noore edasiõppimist võib takistada ka tema halb tervislik seisund ja/või erivajadused (sh vaimupuue). 2007. a põhikooli tervisel põhjustel koduõppes või lastehaiglas lõpetanuist jätkas samal aastal kõrgemal astmel vaid 62%, erivajadustega laste koolide õppureist 53%. Ka leibkonna vähene materiaalne kindlustatus võib perel takistada edasiõppimiseas noort õpingupeerioidil toetada või survestab noort haridustee jätkamise asemel perele sissetulekut teenima minema.

Edasi õppida otsustanute haridusvaliku – kuhu kooli ja millist eriala õppima siirduda – kujunemisel on mõjureid palju. Rolli mängivad noore akadeemiline võimekus (mida kõrgem see on, seda tõenäolisemalt jätkab noor üldkeskharidusõppes), informeeritus õppimisvõimalustest, elukoht, vanemate soovid, pere sotsiaalmajanduslik olukord, sotsiaalne võrgustik, erialased huvid ja eelteadmised, hariduslikud ja karjäärilased soovid, õppeasutuse ja eriala prestiižsus ühiskonnas ja populaarsus eakaaslaste seas ning ka eriala või valdkonna palgatase tööturul.

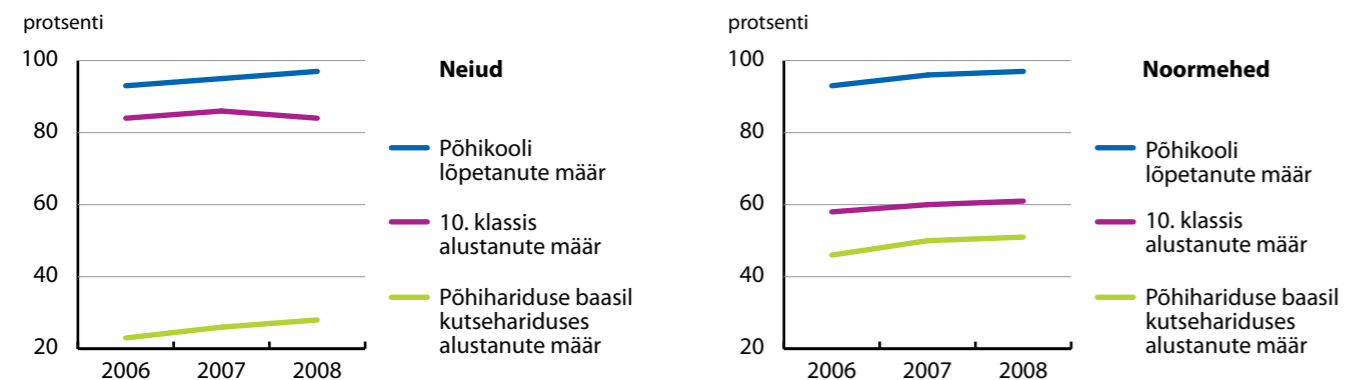
Kooli valikul on üheks oluliseks teguriks ka õppuri pere geograafiline asukoht. Nii moodustavad koolides, kus koos on põhikooli ja gümnaasiumiaste, enamuse 10. klasside õpilastest sama kooli 9. klasside lõpetanud. Ka põhiharidusel baseeruvat kutseõpet pakkuvate kutsekoolide esimene lend koosneb enamasti samas maakonnas või regioonis põhihariduse omandanud noortest. Kirjeldatu on ootuspärane, sest majanduslik sõltuvus perekonnast piirab põhikoolilõpetanu mobiilsust, samuti on lähemate koo-

lide kohta rohkem taustinfot. Teisalt võivad suhted perekonnaga ning iseseisvumissoov noort mõjutada valima ka eriala, mida õpetatakse koolis, mis on kodust piisavalt kaugel. Geograafiliselt eemal paiknev kool valitakse aga tõenäolisemalt juhul, kui seal on juba olemas või sinna tulemas sõprade-sugulaste näol kaasa sotsiaalne võrgustik. Erialased huvid ning informeeritus eriala ja valdkonna palgatase kohta, samuti potentsiaalsete valikute prestiižsus kujundavad noore karjäärilaseid, sh tasemehariduslikke soovet.

Teise taseme ülemisel astmel ehk gümnaasiumis ja põhikoolijärgses kutseõppes jätkavate noorte hulk on viimastel aastatel märkimisväärselt kasvanud. Põhikooli 2008. a lõpetanud neidude, kes tunnistuse omandamisega samal aastal õpinguid ei jätanud, osakaal oli 4,5%, noormeestel 6,9%. Suhteliselt head edasiõppimismäärad on mõistetavad, sest tööturg on pelgalt põhiharidusega või vähema haridusega noorte suhtes ebasõbralik – 15–24-aastaste põhihariduse või vähema haridusega noorte töötuse määr on viimasel kolmel aastal olnud üle 18%, vanusegrupi keskmine on samas olnud 10–12%.

Põhiharidusjärgsed haridusvalikud erinevad sooti märgatavalt (vt joonis 2). 2008. a siirdus põhikooli lõpetanud neidudest, kes samal aastal edasi õppisid, gümnaasiumisse ligi 80%, noormeestest aga pisut alla 60%. Põhihariduse baasil kutseharidusõpinguid alustas seega üle 40% edasiõppivatest poistest, neidudest

Joonis 2. Põhihariduse omandamine ja haridustee jätkamine sugupoole lõikes, kuni 26-aastaste kogumäär⁵ 2006–2008

Allikas: Statistikaamet, autori arvutused

⁵ Vastuvõtu kogumäär arvatatakse õppeaastal vastuvõetud kuni 26-aastaste õppurite arvu ja antud õppetasele alustanute tüüpilisima vanuserühma õppeaasta algusaasta 1. septembri rahvaarvu põhjal. Gümnaasiumiastmes ja põhiharidusel baseeruvast kutseõppes alustatakse tüüpiliselt 16-aastaselt, keskharidusel baseeruvast kutseõppes ja kõrgharidusel 1. astmel 19-aastaselt.

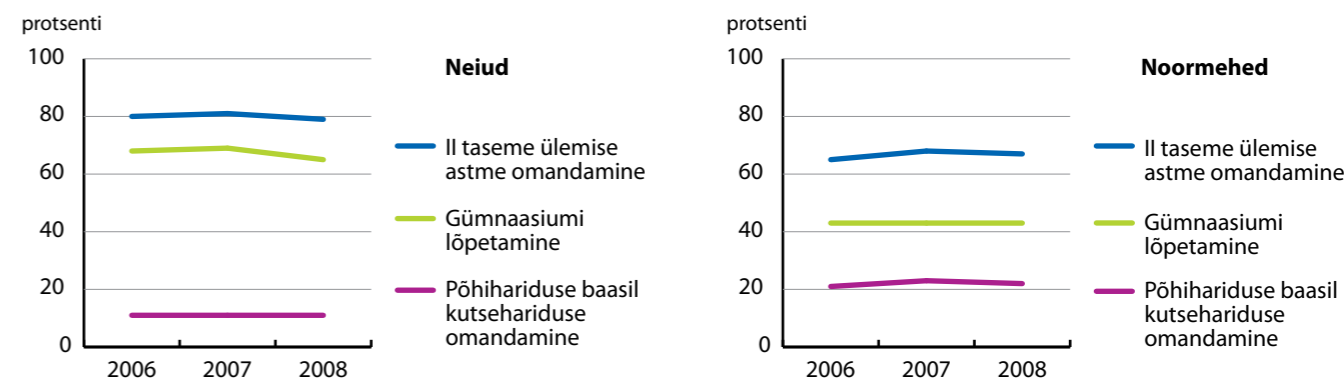
aga napp viiendik. Kuigi ca 4/5 kutsehariduses õpetatavatest erialadest saab õppida nii põhihariduse kui keskhariduse baasil, eelistavad kutseõppe valivad noormehed teha seda pigem põhikooli lõpetamise järel, neid pärast keskhariduse omandamist. Joonisel 2 kuvatavate gümnaasiumi 10. klassis alustanute määra ja kutsekoolis alustanute määra summa ületab 100% piiri seetõttu, et õpinguid taasalustab üha enam sama taseme varem katkestanuid noori. Tõenäoliselt on enam ka neid, kes vahetavad pärast esimest aastat eriala või õppevormi.

Populaarseimad valdkonnavalikud 2008. a põhiharidusel baseeruvast kutseõppesse vastuvõetud noormeeste seas olid ehitus, sõidukite parandus ja hooldus, elektroonika ja automaatika, mehaanika ja metallitöö ning kokandus. Neidude seas olid eelis-

tatumad valdkonnad kokandus ja majutusteenindus, hulgi- ja jaekaubandus, toiduainetöötlus ja –tootmine, kodumajandus ja samuti ehitus.

Põhihariduse-järgne edasiõppimise paranemine pole aga jõudnud veel avaldada mõju teise taseme hariduse ülemise astme, s.o keskhariduse ja põhiharidusel baseeruva kutsehariduse omandamise määradele. Nimetatud tasemeni jõuab ca 80% neidudest, kuid ainult 2/3 meestest (vt joonis 3). On alust arvata, et natuke on siin süüd viimastel aastatel ebanormaalse majanduskasvuga kaasnenud tööjõupuudusel, mis noori, eriti noormehi, koolipingist eemale meelitas. Majandussurutise ühe positiivse mõjuna peaks aset leidma katkestanute koolipinki naasmine, mis võiks lähiaastatel avaldada lõpetamismäärade tõusuna.

Joonis 3. Hariduse omandamine teise taseme ülemisel astmel sugupoole lõikes, kuni 26-aastaste kogumäär 2006–2008

Märkus: II taseme ülemise astme omandamine - näitab II taseme ülemise astme omandanute kogumäära kuni 26-aastaste noorte hulgas
Allikas: Statistikaamet, autori arvutused

III NOORTE HARIDUSVALIKUD PÄRAST KESKHARIDUSE OMANDAMIST

Kui põhiharidusel baseeruva kutseõppe või kutsekeskharidusõppe lõpetanuilt oodatakse tööturule siirdumist, siis keskhariduseni jõudnute järgmine samm peaks olema edasiõppimine. Ca 3/4 keskhariduse omandanud noortest õpinguid ka jätkab: 2008. a astus gümnaasiumi järel kohe kõrgharidusõppesse 65,5% lõpetanud noormeestest ja 63,1% neidudest, kutseõppesse ligi 10% abiturientidest (soolised erinevused siin on marginaalsed). Joonisel 4 esitatu lubab arvata, et kutsehariduse marginaliseerumine on Eestis õnnestunud peatada, sest nii noormeeste kui neidude

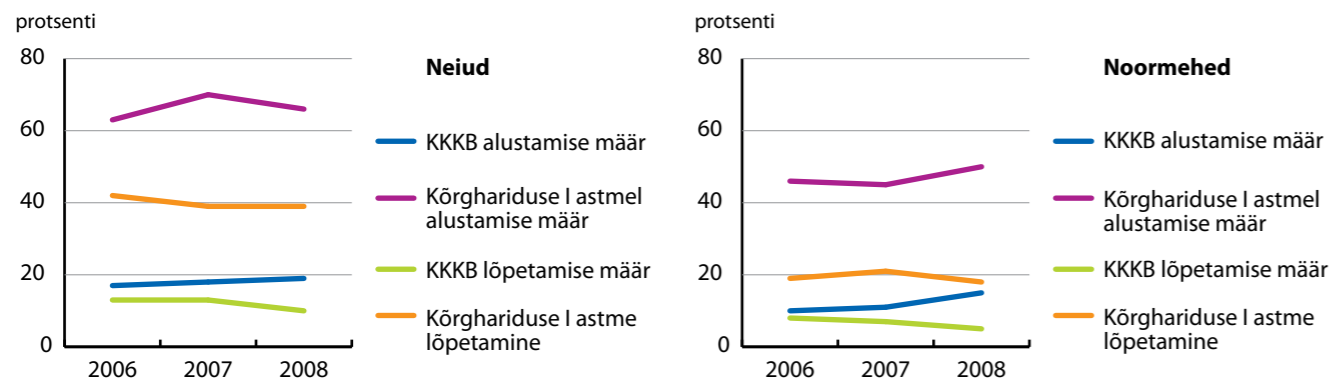
edasiõppimismäärad keskharidusel baseeruvate kutseõppekavade alusel näitavad tõusutendentsi. Kuna keskhariduseni on seni neid jõudnud noormeestest oluliselt rohkem, on ka neidude edasiõppimise kogumäärad mõlemal keskharidusele järgneval haridustasemel, so keskharidusel baseeruvast kutseharidusõppes ja kõrgharidusõppes, oluliselt kõrgemad. Kuid noormeeste hulk, kes jätkavad õpinguid nimetatud tasemetel, on nii absoluutarvudena kui osakaaludena vanuserühmas kasvamas. Neidude seas toimunud kutseharidusõppes jätkamise osakaalu tõus paistab

toimuvat kõrghariduse arvelt. 2009/2010. õppeaasta esialgsed andmed lubavad loota, et kutseharidusõppes jätkajate hulk on nii põhiharidusjärgsete kutseõppekavade põhised kui ka keskhariduse järgses kutseõppes kasvamas.⁶

Põhjused, miks edasi õppinud noored seni kõrgharidust kutseharidusele eelistasid, paistavad olevat täiesti ratsionaalsed. Kui huvipakkuvat eriala saab kutsekeskhariduse kõrval õppida kõrghari-

duse õppekava järgi, siis on ju mõttekas omandada see kõrgemal tasemel – annab ju kõrgem haridus tööturul olulise palgaalase (vt nt Paulus 2007: 65, Rõöm 2007: 2). Lisaks palgale on kõrghariduse omandanud kutsehariduse omandanutega võrreldes paremad ka hõivenäitajad – 2008. a oli keskharidusel baseeruva kutsehariduse omandanute töötuse määr 5,3%. kõrgharidusega töötõu töötuse määr aga 2,5%.

Joonis 4 Keskharidusejärgsed haridussündmused sugupoole lõikes, kuni 26-aastaste kogumäärad 2006–2008

Märkus: KKKB-keskharidusel baseeruv kutseõpe
Allikas: Statistikaamet, autori arvutused

2008. ja 2009. a kõrghariduse esimesel astmel õppima asunute haridusvalikud on toodud tabelis 1 ja keskhariduse baasil kutseharidusõppes 2008. a õpinguid alustanute haridusvalikud tabelis 2. Vastupidiselt tööjõuvajaduste prognoosidele ja tööandjate soovitudele siirdus ka 2008. a suur hulk noori õppima nn pehmeid erialasid. 2008. ja 2009. a vastuvõtu järgi olid populaarseim õppesuund nii kõrghariduse I astmel kui ka 2008. aastal keskharidusel baseerivas kutseõppes alustanud noorte seas ärimus ja haldus. Samas on teiste pehmete erialade arvelt kasvanud arvuti- ja tehnikaaladel õpinguid alustanud noorte osatähtsus. Ehk on noorte haridusvalikud vähemalt osaliselt hakanud kohanduma ministeeriumite prognoositud tööturu vajadustele ja tööandjate ootustele. Nimelt on tööjõuprognooside kohaselt (vt nt Tööjõu vajaduse.. 2007) Eestis lähitulevikus suurim vajadus kvalifitseeri-

tud tehnika ja tootmise oskustöölise ja spetsialistide ning jae- ja hulgikaubanduse ning turismimajanduse teenindajate järele. Kutseõppes kattis nimetatud õppesuundade vastuvõtt 2008. a ca 40 % kõikidest vastuvõetudest.

Eesti noorte senises kiindumuses pehmemate erialade poole ei ole võrreldes mitmete teiste riikidega siiski midagi erilist. Ärimuse, sotsiaalteenuste ja õiguse õppevaldkonna domineerimine viimastel aastatel on iseloomulik olnud enamikule postsotsialistlikest riikidest (nt Läti, Leedu, Bulgaaria, Poola jt; vt Global.. 2007: 145). Olulisima rollina võib siin aimata materialistlike väärtushinnangute domineerimist ühiskonnas ning seega ka abiturientide seas. Näib, et taoline faas tuleb läbi teha kõigil materialistlikus deprivatsioonil elanud postsotsialistlikel ühiskondadel.

Tabel 1. Kõrghariduse I astme vastuvõtt õppesuunati, kuni 26-aastased õppurid, 2008/09. ja 2009/10. õppeaastal

Õppeaasta	2008/2009		2009/2010	
	Õppurite osakaal tasemel alustanuist	Neidude osakaal	Õppurite osakaal tasemel alustanuist	Neidude osakaal
Ärimus ja haldus	22,1%	62,1%	17,2%	58,6%
Arvutiteadused	6,7%	17,9%	8,1%	13,7%
Tehnikaalad	6,7%	6,7%	7,3%	7,1%
Tervis	6,6%	85,2%	6,8%	82,2%
Humanitaaria	6,5%	71,9%	9,1%	74,8%
Kunstid	6,3%	71,3%	6,0%	72,2%
Sotsiaal- ja käitumisteadused	6,0%	68,3%	5,2%	65,7%
Arhitektuur ja ehitus	5,9%	20,8%	1,4%	75,3%
Õigus	5,3%	62,0%	4,2%	67,9%
Õpetajakoolitus ja kasvatusteadus	4,7%	93,6%	4,9%	90,8%
Isikuteenindus	3,5%	65,0%	3,5%	60,5%
Keskonnakaitse	3,0%	62,8%	3,1%	62,7%
Tootmine ja töötlemine	2,6%	45,1%	3,1%	45,3%
Transporditeenused	2,1%	33,1%	2,4%	24,9%
Ajakirjandus ja infolevi	2,1%	74,2%	1,4%	75,3%
Sotsiaalteenused	1,9%	93,8%	3,1%	87,6%
Põllumajandus, metsandus ja kalandus	1,9%	40,8%	2,2%	38,3%
Bioteadused	1,9%	69,4%	2,3%	71,7%
Füüsikalised loodusteadused	1,9%	40,5%	2,2%	44,6%
Turvamine	1,1%	38,6%	1,0%	18,8%
Matemaatika ja statistika	0,6%	77,2%	0,9%	68,6%
Veterinaaria	0,4%	88,9%	0,4%	94,2%

Allikas: Eesti hariduse infosüsteem, autori arvutused

⁶ Haridus- ja Teadusministeeriumi andmetel võeti 2009. a sügisel kutseõppesse vastu 10657 kuni 26-aastast (k.a) noort (6491 meest ja 4166 naist). 2008. a alustas kutseõppes õpinguid 9662 kuni 26-aastast noort (5684 meest ja 3978 naist), 2007. a 9547 ja 2006. a 10035 kuni 26-aastast noort (naisi oli 2006. a 3899 ja 2007. a 4105) (toim).

Tabel 2. Keskkharidusel baseeruva kutseõppe (KKKB) vastuvõtt 2008. a õppesuunati, kuni 26-aastased õppurid

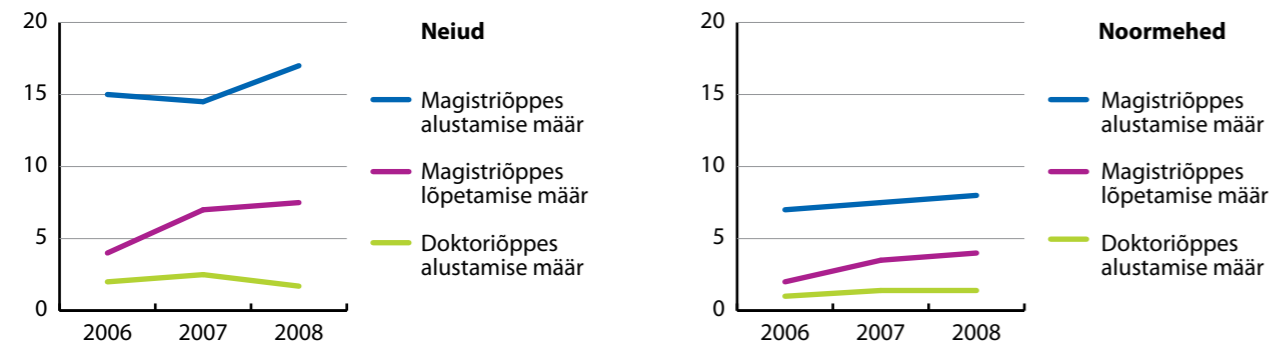
Õppeaasta	2008/2009	
	Õppurite osakaal tasemel alustanuist	Neidude osakaal
Ärindus ja haldus	27,2%	86,3%
Arvutiteadused	6,8%	25,4%
Tehnikaalad	16,1%	5,5%
Tervis	1,6%	81,1%
Kunstid	5,0%	56,2%
Arhitektuur ja ehitus	3,0%	11,9%
Isikuteenindus	20,0%	87,9%
Keskonnakaitse	1,0%	63,6%
Tootmine ja töötlemine	3,6%	54,8%
Transporditeenused	2,8%	36,2%
Sotsiaalteenused	1,6%	94,6%
Põllumajandus, metsandus ja kalandus	4,5%	59,9%
Turvamine	6,9%	32,6%

Allikas: Statistikaamet, autori arvutused

Materiaalselt suunitletud noore valikute langetamisel võib olulise kriteeriumina näha soovi saavutada võimalikult suur sissetulek võimalikult kiiresti – ärijuhtimise või ärinduse õppekava võib selleks näida parima lahendusena. Valiku on noorele legitimeerinud teiste valikulangetajate suur hulk, nähtus on käsitletav samaväärsena Eestis hiljuti aset leidnud kinnisvarabuumiga. Seni kuni pole kindlaid märke, et investeeering ärijuhtimise haridusse ei pruugi

ennast ära tasuda, ei muutu suure tõenäosusega ka noorte käitumine ning sellise hariduse poole ollakse nõus pürgima ka ise õppemaksu tasudes. Siingi on alust eeldada, et rangemaks muutunud majanduskeskkond aitab noorte valikutes teha vajalikke korrekture ning ärinduse ja sotsiaalia mull on peatselt kahaneemas.

Joonis 5 Hariduse omandamine magistriõppes, vastuvõtt doktoriõppesse, noorte kogumäärad 2006–2008

Allikas: Statistikaamet, autori arvutused

Palju laidatud pehmete erialade seas on ka õppekavasid – nime tagem siinkohal psühholoogiat, sotsioloogiat, ja majandusteadust –, mille järgi õppima asumise taga võib tabada soovi saada üha keerukamaks muutuvast maailmast paremini aru (vt nt Veldre 2008). Kuna formaalhariduse üks eesmärke on indiviidi isikliku arengu soodustamine, ei tohiks kõrghariduse õppekava alusel hobi korras silmaringi laiendamiseks mingit eriala õppivaid inimesi kindlasti hukka mõista (vt vastupidist seisukohta: Veskimägi 2008). Kas nn hobiõpe peaks toimuma riigi kulul või peaks see olema täiel määral juba õppija kanda, on juba omaette küsimus.

Õppurite hulk noorte vanuserühmas, kes kõrghariduse omandamisega on toime tulnud, on viimastel aastatel pisut langenud. Võib arvata, et siingi mängib otsest rolli riigi majanduslik olukord – 2007. a väga teravaks muutunud tööjõupuudus kahandas tõenäoliselt oluliselt kõrgema haridustaseme rolli töö leidmisel. See tähendab, et juba tasemeharidusse vastuvõtt võis õppijale anda personalivalikul eelise selle kaudu, et edastas tööandjale sõnumi: kui kõrgkool on võtnud noore oma õppekava alusel õppima, võib eeldada, et õppuril on eeldused ka eriala edukaks valdamiseks. Tööjõu nappuse korral on tööandjail mõttekas võtta tööle asjalik tudeng, sest diplomi omandamise hetkeks võib potentsiaalne töötaja olla leidnud tööd konkureeriva tööandja juures. Seega võis majandusbuum kõige suurema tööjõu nappusega valdkondades õppinud tudengitel kaotada vajaduse haridustaseme lõpetamise järele. Kui aga minna haridustasemel kõrgemale – magistritasemele, ilmneb, et sel tasemel on edasijõudmine nii noormeeste kui neidude seas kolme aasta vältel oluliselt paranenud (vt joonis 5). Võiks ju hoopis eeldada, et haridustaseme tõstmine kõrghariduse I astmest kõrgemale majanduslikust vaatepunktist vaadates

enam täiendavat kasu ei anna. Kuid siin on suure tõenäosusega tegu vaid statistilise probleemiga – 3+2 õppekava alusel õppimist alustanute esimeseks võimaluseks lõpetada nominaalajaga magistriõpe oli alles 2007 a, esimene sisseastunute arvuga samas proportsioonis uute magistrite lend lõpetas aga alles 2008. a, mil õpinguid lõpetasid veel ka nn vana magistriõppe lennud. On tõenäoline, et majandusbuumi mõju magistriõppele ilmneb alles aasta-paarise viiteajaga.

Kui magistriõppes jätkamisel võiks noori motiveerida veel soov investeerida haridusse kui vahendisse, mis tagab parema hakkamasaamise tööturul, siis doktoriõppes jätkamisel on hõiveperspektiivi ja palganumbrite asemel noore jaoks eeldatavasti olulisem roll sügaval huvil eriala vastu ning soovil lahendada teaduslikke probleeme. Kuid mida enam tudengeid tööturg enne selle erialase äratundmiseni jõudmist ülikoolist eemale meelitab, seda vähem noori saab doktoriõpingute alustamiseks vajaliku kvalifikatsiooni omandada.

Nagu mainitud, peaks rohkelt sarjatud majanduslangus hariduselus pigem kasu tooma. Kuigi mitmete noorte puhul võib majanduslik olukord nende (edasi)õppimisvõimalusi tõsiselt pärssida, peaks kriis suurel määral noored koolis hoidma ja teatud osa õpingud katkestanuist ka sinna tagasi meelitama. Majanduslanguse ja -seisaku tingimustes on noorte tööturule siirdumine reeglina raskendatud (15–24-aastaste töötuse määr on 2007. a IV kvartalis 6,5%-lt tõusnud 2009. a II kvartaliks juba 27%-le) ning juba tööturul kanda kinnitanuist on valikuvõimalused ahtamad. Seega võiks pooleliolevate või -jäänute õpingute lõpuleviimise või enese kvalifikatsiooni vähemalt astme võrra tõstmise motiivatsioon oluliselt suurem olla.

KIRJANDUS

- EESTI Hariduse Infosüsteem. [www] <http://www.ehis.ee/> (12.10.2009, 12.01.2010)
- KUTSEHARIDUS kogub populaarsust. 2009. Haridus- ja teadusministeerium. [www] <http://www.hm.ee/index.php?0510924> (12.10.2009).
- HEINLO, A. 1998. Haridus. – Sotsiaaltrendid. Tallinn: Statistikaamet.
- TÖÖJÕU vajaduse prognoos aastani 2014. 2007. Tallinn: Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium. [www] http://www.mkm.ee/failid/MKM_toojou_vajaduse_prognoos_2014.pdf (10.08.2008).
- PAULUS, M. 2007. Haridustasemete ja töökohtade mittevastavus Eestis. Tartu: Tartu Ülikooli majandusteaduskond. [Magistritöö] [www] http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/10062/2728/1/paulus_margit.pdf (15.09.2008).
- RÕÖM, T. 2007. Haridus ja tööturg Eestis – Eesti Panga toimetised 12/2007. [www] http://www.eestipank.info/pub/et/dokumendid/publikatsioonid/seeriad/uuringud/_2007/_12_2007/_wp_1207.pdf (20.08.2008).
- GLOBAL Education Digest 2007. Comparing Education Statistics Across the World. 2007. Montreal: UNESCO Institute for Statistics. [www] http://www.uis.unesco.org/template/pdf/ged/2007/EN_web2.pdf (20.08.2008).
- VELDRE, V. 2008. Noorte valikud tasemehariduses ja tööturg. – Pilg Tööellu. A glimpse into the working life, Tallinn: Statistikaamet, 21–41.
- VESKIMÄGI, E. 2008. Kommentaar: viimane aeg haridusreformiks. – Postimees, 24. mai. [www] <http://www.postimees.ee/240508/esileht/siseuudised/332807.php?kommentaar-viimane-aeg-haridusreformiks> (22.07.08).